

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС

ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

УРЕЂУЈЕ

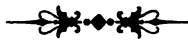
А. БЕЛИЋ

уз

СТАЛНУ САРАДЊУ

г. г. А. МЕЈЕ-А, проф. Collège de France, А. СТОЈИЋЕВИЋА, проф. Унив. у
Љубљани, К. НИЧА, проф. Унив. у Кракову, Љ. СТОЈАНОВИЋА, акад. у
Београду, М. РЕШЕТАРА, б. проф. Унив. у Загребу, О. ХУЈЕРА, проф. Унив.
у Прагу, Р. НАХТИГАЛА, проф. Унив. у Љубљани, СТ. ИВШИЋА, проф. Унив.
у Загребу, СТ. М. КУЉБАКИНА, проф. Унив. у Београду, ФР. ИЛЕШИЋА,
проф. Унив. у Загребу, ФР. РАМОВША, проф. Унив. у Љубљани и Х. БАРИЋА,
проф. Унив. у Београду

КЊИГА VIII

ДРЖАВНА ШТАМПARIЈА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
БЕОГРАД, 1928—1929

Значење глаголских партиципа.

Пишући раније чланак за Ј. Ф. о значењу глаголских облика у реченицама осећао сам да се имало још штошта рећи о прошлим временима и о глаголским партиципима и адјективима, и сад то хоћу да поуним о партиципима.

Пошао сам од констатације да партиципи замењују пуну реченицу, те се реченица с партиципом може растворити у две; и обратно, две реченице могу се партиципом сажети у једну. Затим сам побројао — држим све — случајеве у којима то може бити.

Поредећи међусобни однос предиката двеју реченица с односом партиципа према предикату сажете реченице видео сам да је тај однос сасвим различан, да је сажета реченица постала нешто друго, и да поређења не може бити. Према томе сам одредио (углавном већ раније познато) значење партиципа, и рекао који глаголи могу имати који партицип и зашто.

Партиципи су се у целом источном делу народа изгубили и нема их више у народном говору, а уколико се још употребљавају у књижевном језику, не може се о њихову значењу извести поуздан закључак, што их мало књижевника још осећају. Зато сам примере узимао из народних песама и пословица, јер је у њима тачно забележен народни говор; из народних приповедака збирке Вукове и Врчевићеве, јер су се они трудили да верно забележе народни говор, (а имали су и језичког осећања за партиципе); и, напоследку, из списка Даничићевих као признатог најбољег познаваоца нашега језика.

Поред велике већине примера у којима се значење партиципа слаже са овде изнесеним, има их који се или не слажу или се данас у томе значењу више не чују, дајбуди у мени познатом делу народа у коме још живе. Прве сам огласио као погрешне, а друге као архаичне који се као петрефакти налазе у језику.

Примера сам наводио негде повише поглавито зато што им неки граматичари дају разна значења и деле их у групе, а по њома што сам овде изнео, не може бити говора о каквом разном значењу и према томе ни о групама.

1. Сажимање реченица партиципима.

Две реченице могу се сажети у једну кад се предикат (т. ј. лични глаголски облик) једне замени једним или другим партиципом. Н. пр.: Она *седи* сама у двору и сузе *рони*, може се рећи: Она *седи* сама у двору *ронећи* сузе. — Кад чобан то *види*, *нађе* се у чуду: Чобан *видећи* то *нађе* се... — Медведовић седне на лопату, а човек *размахне* њома и *пребаци* га на другу страну:... *размахнувши*.... *пребаци*... — Она, кад га *саслуша*, *рече* му:... *саслушавши* га *рече*... — И обратно, реченице с партиципима могу се раздвојити у по две кад се партиципи замене личним глаголским облицима. Н. пр. *Гледајући* како је крв црвену по белу снегу лепо видети *помисли* у себи, може се рећи: *Гледаше*... и *помисли*... — Зато им говорим у причама, јер *гледајући* не *виде*, и *чујући* не *чују* и не *разумеју*.... јер иако *гледају*, не *виде*, иако *чују*, не *чују* и не *разумеју*. — *Пойевши* се горе *сћане* *ићи* из једне собе у другу: *пойне* се горе и *сћане* *ићи*.... — Старац *дошавши* кући с новцима затече и сина код куће: Старац, кад *дође*... *зашече*....

2. Које се реченице могу сажимати партиципима.

а) Помоћу оба партиципа.

Сажимање двеју реченица у једну може бити у овим случајевима:

1. — Кад је у обе реченице исти субјекат. — Н. пр.: Онде он јадан *сшојећи* чу (место: *сшојаше* и *чу*) у неко доба ноћи где дођоше виле на извор. — *Ужсинајућ'* *омркоше* туде (место: *ужсинали* су и *омркнули*). — *Пијућ'* вино они *беседили* (м.: *пили* су вино и *беседили*). — *Пође* у град *свирајући* у гајде (м.: и *свираше* у гајде). — Ово желе и ишту они људи, који *не знајући* ни шта је правопис славенски ни какав би свакога језика бити морао, *ишћу* да се чини оно што сами нити чине нити могу чинити (м.: ...*не знају* ...*а ишћу*...). — *Осћа* Радул по двору *шећајућ'* (м. и *шећаше*). — Како ти Јеврејин *будући* (м. који *си* Јеврејин) можеш искати. — *Не имајући* (м. како *нисмо* *имали*) никаква посла дању *смо сћавали*, а ноћу *пришведали*. — И тако паша *желећи* и сам (м. како

је и сам желео) пашалук свој распрострањити *ише* у Цариград. — Тимотије или *не знајући* (м. што *није знао*) за ту заповест или *мислећи* (м. што је *мислио*) да је може преступити избаци пушку. — *Накоси* траве где је њему била воља *не чекајући* (м.: а *није чекао*) докле коњ ногом закопа. — Цар *не смејући* рећи да му је не да, *рече* му (м. *не смејаше*... него му *рече*). — Он *не слушајући узјаше* на свога коња и оде. (м. *не слушаше* већ *узјаше*...). — Медведовић гладан *не имајући* куд камо *прекрсти се* (м. *не имађаше*... него *се прекрсти*). — И мени је много пута говорио да *ћу иишући* (м. ако *будем иисао*) овако народним језиком *осиаше* до века само прстонародни списатељ. — *Полазећи* (м. кад је *полазила*) даде маћехи доста новаца. — Онда се мати врати кући, и *идући* (м. док је *ишла*) путем *није се осврћала*. — Она му *не смедне казаше бојећи се* (м. јер *се бојаше*) да не би Стојша тумарио у свет. — *Бежећи* (м. док *бежаху*) *обазру се*. — Медведовић *бежећи* (м. док *бежаше*) уз брдо врло *сусћане*.

Срби *не дочекавши* одговора на ову књигу *ударе* на Крушевац (м. *не дочекају*... већ *ударе*...). — Опкладивши се тако *легнемо сиваше не рекавши* (м. и *не рекнемо*) ниједне речи више. — Стане пливати ка крају, и *испливавши* (м. пошто *исплива*) изађе на брег. — Метне ону главу у праћку, па *окренувши* је (м. пошто је *окрене*) неколико пута себи изнад главе *баци* је преко винограда. — Срби пак *осиливши се* (м. пошто *су се осилили*) и већ готово *завадивши се* (м. *завадили*) с царем турским *сћану гледаше* и *шражише* узрока.

2. — Ако је једна реченица без субјекта, она се може партиципом везати за другу са субјектом. Н. пр.: Ово је први манастир, *идући* (м. кад *се иде*) од Чачка уз Мораву. — *Улазећи* (м.: кад *се улази*) у доњи град, с леве стране стоји славна кула Небојша. — Од Рисна *идући* (м.: кад *се иде*) уз отоку око једног сахата је варош и више ње градић Пераст. — *Судећи* (м.: ако *се суди*) по писму, старије је. — Управо *узевши* (м. ако *се узме*), није шири од једног сахата. — Матић, *узевши* (м.: ако *се узме*) једно с другим, има право. — Од цркве југоистоку *пошав* (м.: кад *се поше*), има у по брда један камен. — У доњем граду *ушав* (м.: кад *се уше*) на савску капију, на десно стоји стара црква. — Око двеста корака *пошав* (м.: кад *се поше*) низа Саву, познају се остаци од великога шанца. — *Порадивши* (м.: ако *се породи*), Бог ће дати. — Дедина је породична држава, тако *рекавши* (м.: да *се тако рекне*), колевка и постојбина роду.

б) Партиципом садашњим

3. — Кад су обе реченице без субјекта, може се једна од њих рећи партиципом Н. пр.: *Појући* победну песму (м.: кад *се њоје* победна песма) више *се не сџаје*, него *се иде* у олтар. — Лашње се обући (т. ј. лашње је да *се обуче*) *седећи* (м. кад *се седи*) него *сџојећи* (м. кад *се сџоји*). — Покрај фуруне *седећи* (м. ако *се седи*), ништа *се не добија*. — *Не може се* царство *задобити* (= да *се задобије*) на душеку све дуван *џушећи* (м. ако *се џуши*).

4. — За безличну реченицу са логичким субјектом у dat. може се везати партиципом реченица у којој би, да је пуна, тај dat. био субјекат (у пот.). Н. пр. Веће *ми се младој* досадило *шеџајући* (м.: да *шеџам*) сама по чардаку. *сџавајући* (м.: да *сџавам*) сама у душеку. — Тешко *вуку не једући* (м.: ако не буде јео) меса, и *јунаку не џијући* (м.: ако не буде пио) вина — Тешко *лонцу (куџусу)* из села зачине *чекајући*. — Тешко *Турком џргујући* (м.: док буду *џрговали*) с Марком. — Тешко *Марку* у злу добра *чекајући* (м.: док буде *чекао*). — Тешко *каши* туђе масло *чекајући* (м.: док буде *чекала*). — *Некоме* се досадило *седећи* беспослену, па отишао кући — *Њему* се већ било досадило онде беспослену *седећи* и мени *џевајући* (м.: да седи *беспослен* и мени *џева*). — Не дај да *џи* се досади *чиџајући* (м.: док будеш *чиџао*) изабране ове песме.

Тако је у ова два поздрава с очуваним старим облицима и адверба и партиципа: *добре ви сиједе, добре ходе* (= добро *вам седећи, ходећи*).

5. — Ако је у једној реченици субјекат у једнини, а у другој у множини, може се једна скратити партиципом. Н. пр.: И тако *врљајући* (м.: док су *врљале*, т. ј. жене) по планини једна од њих *дође* пред једну пећину. — И тако *џумарајући* (м.: док *смо џумарали*) овамо онамо један од нас срећом *набаса* на једну пећину. — *Куџајући се* (м.: док *се куџаху*, т. ј. виле) *џочне* једна другој говорити.

На то је налик и ово: *Видећи* Немци (м.: кад виде *Немци*) да то није шала, него да се читав рат отворио, *дође* у Земун варадински генерал *Ценеј* (т. ј. један од Немаца) — *Излазећи* (т. ј. људи, свет) један за другим — ето ти и браће његове (т. ј. *изиђоше* и браћа његова) (Вук) — *Чујући* народ по околини да носе Јована, скупе се многи на води којој је име Јарман. (Даничић).

6. — Тако и ако је у једној реченици више субјекати, а у другој један од њих. Н. пр. Она *видећи* (м.: кад види) девера и

истога коња *пошрче обоје* и *цар* и *кћер* к њему. — *Идући* они (т.ј. *мајстор* и *шегрџ*) тако поред воде наједанпут *мајстор скочи* у воду и стане пливати. — *Прођу* (т.ј. поп и хоџа) више но по пута, поп *јашући*, а хоџа *пјеше* (Врчевић).

7. — Ако је у једној реченици глагол који значи неко осећање с додатком у акузативу кога се то осећање тиче, може се за тај акузатив везати партиципска реченица, у којој би, да је пуна, он био субјекат, Н.пр.: Да су *шебе* заболеле руке *љуљајући* (м.: док *си љуљао*) нејака унука. — Јер *ме* тешка уморила жеђа *хитро јашућ'* (м.: док *сам јахао*) по гори зеленој. —

Место глагола може бити и именица. Н.пр.: *Несвесџ* га хвата *гледајући* (м.: кад *гледа*) у провалију. — *Сџрах* *ме* обузима *помишљајући* (м.: кад *помислим*) на повратак.

8. — Кад су у обе реченице предикати несвршени глаголи, често пута се може или један или други заменити партиципом. Н.пр. она *седи* сама у двору *ронећи* сузе, или: *седећи рони*. — А он *мучи* као камен *показујући* рукама као да је нем, или: *мучећи показује*. — *Сџушшајући* девојке браћи сваку је *намењивао* чија ће бити, или: *сџушшао је намењујући*. — Точећи воду једнако је у њ гледала, или: *шочила је гледајући*. — *Пролазећи* кроза њ (т.ј. кроз село) *чује* са свију страна певанку и весеље, или: *пролазио је чујући*. — Данас *сам ручао сџојећи*, или: *сџајао сам ручајући*. — Он ваља да нађе како ће оваке речи *исаџи не грдећи* славенске ортографије, или: *ишући неће грдиџи*. — Медвед га *сџане од шого одвраџаџи говорећи* му, или: *одвраџајући га, сџане* му говорити. — Рђави су они Карађорђеви пријатељи који мисле да *се* Карађорђе *не може хвалиџи не кудећи* Милоша, или: да *се не може хвалећи* Карађорђа *не кудиџи* Милош.

3. Значење партиципа.

Ако две несажете реченице упоредимо са сажетом, видећемо да је међу њима велика разлика. Несажете реченице могу једна према другој стајати или као независне или једна као главна а друга према њој као споредна у ма ком значењу (као узрочна, погодбена, допусна, временска итд.) као што се то види у горе наведеним примерима. У сажетој пак реченици не може бити више говора о њихову међусобном односу, јер је од две реченице постала једна. — Временски однос међу глаголским радњама несажетих реченица види се по личним глаголским облицима њихових

предиката. У сажетој реченици ни то се не види, јер партиципи времена не разликују; значе сва три.

У примерима: идем (или пођем) и радујем се; — ишао (или пошао) сам и радовао сам се; — ићи (или поћи) ћу и радоваћу се, имамо три сложене реченице; свака од по две независне, у којима се радње глаголске врше паралелно. — Ако место личних глаголских облика *идем, ишао сам* и *ићи ћу* узмемо садашњи партицип *идући* добијамо три сажете реченице у којима се радња партиципова опет врши паралелно с радњом предикатовом. — Ако пак место *пођем, пошао сам, поћи ћу* узмемо прошли партицип *пошавши*, добијамо три сажете реченице, али се у њима радња партиципова не врши паралелно с радњом предикатовом, већ је свршена пре ње.

Партицип садашњи, дакле, значи да се његова радња (без обзира на време вршења радње предикатове) врши у исто време кад и предикатова; а партиципи прошли, да је свршена пре ње.

Тако је, углавном, одредио значење партиципа П. Будимани још пре више од 60 година рекавши: „садашњи и прошли глаголски придеви служе да ближе објашњавају радњу глагола главне реченице, па ако се та радња догађа у исто време с радњом која се њим каже, долази партицип презенс (садашњи глаголски прилог); ако се радња главне реченице догађа после радње глаголског прилога, онда стоји партицип перфекат активни (прошли глаголски прилог)“, (Синтакса, 72-73, у преводу С. Калика, који, рекао бих, није потпуно тачан). С тим се сложио и Даничић, који приказујући Будманову Граматику особито хвали синтаксу глагола не забављајући ничему: *tu su — вели — glavne stvari, ali je svaka pogodjena sa svijem vjerno*“ (Сит. Списи 399).

Кад партиципи имају само то значење, онда не разумем како се може говорити о прилошком (адвербијалном) значењу њихову, и како се може за њих рећи да у једном случају значе начин, у другом време, у трећем узрок ит.д. То је значење било док су биле две реченице с личним глаголским облицима, али оно није пренесено у партиципе кад су реченице сажете. Њихово је значење временско као и осталих глаголских облика, а не прилошко. Они су назвати прилозима јамачно зато што су *сад* у нашем језику непроменљиви, а не што значе исто што и прави прилози. У примеру: Данас *сам ручао сџојећи* не каже се *како* сам ручао (то би се казало да је употребљен прави прилог: *сџојке* или *сџојећке*), већ да сам у *истом* време ручао и *сџајао*.

Или: *Чувши* то цар одмах *дозове* онога момка, не каже се *кад* је цар дозвоао момка (то је казано прилогом *одмах*), већ да је цар *прво* чуо, па га *После* дозвоао. Да је то заиста тако, види се кад се партиципи растворе у пуну печеницу: Данас сам *ручао* и *сшајао*; пошто то цар *чује*, *дозове* одмах онога момка. Тако је у свима осталим случајевима.

4. Који глаголи могу имати који партицип.

Да би се нека радња могла вршити у исто доба с неком другом, мора бити несвршена, и зато партицип садашњи могу имати само несвршени глаголи. Миклошић то вели овако: „Како *part. praes. act.* означава истовременост, дакле трајање, то се он прави само од *verba imft.*“, и додаје: „ипак има од овога правила не мали број изузетака“. Али међу примерима из словенских језика које наводи нема ниједног из српског, дакле, у српском нема изузетака. — А да би се нека радња могла догодити пре друге, треба да је свршена, и зато партицип прошли могу имати само свршени глаголи. Миклошић вели: „*part. praet. act. I* који понајчешће означаје радњу свршену пре неке прошле радње, прави се по правилу само од *verba pft.*“ и додаје: „ипак су изузеци од овога правила врло многобројни“. Али међу примерима наводи само један из српског; *не могавши* их раставити.

Оба партиципа могу имати само они глаголи који имају оба значења н.пр. *видети* = не бити слеп, гледати, и *видети* = угледати; *чути* = не бити глув, слушати, и *чути* = зачути, н.пр. пуцањ; *везати* = радити посао везивања, и *везати* свршити тај посао; *ручати* = јести у подне, и *ручати* = свршити ручак, итд. Н.пр. *Видећи* (или: *видевши*) га гола и боса одмах му да једне опанке. — *Чујући* (или: *чувши*) Стојша из двора овај разговор изиђе и он пред Змаја.

Сви граматичари почевши од Вука стављају у обрасцима глаголских промена прошли партицип и од несвршених глагола, па тако сам радио и ја, али тражећи и сам градећи примере за њихову потврду, уверио сам се да се нигде не могу применити. Иако се могу градити од несвршених глагола: *везавши*, *писавши* итд., употребити се могу само кад се од тих глагола направе свршени: *повезавши*, *написавши* итд. Кад би он означавао прекид трајања радње као што то код тих глагола означава аорист, онда би се и од њих могао употребљавати, али он то не значи, јер да то значи, јамачно би се и акцентом наслањао на аорист, што он не чини.

5. Неправилна употреба партиципа.

Само овака употреба партиципа може се чути у народном говору у крајевима у којима они још живе, у којима се још осећа њихово значење. Међутим они се доста често употребљавају у књижевном језику у случајевима који не одговарају горњем правилу.

1. — Садашњим партиципом казује се радња која се догодила после друге радње. Н.пр.: Кад видеше слуге *побегоше казујући* цару, а требало би: *и казаше* цару. — Отиду те *пробуде* девојку *казујући* јој (место *и кажу* јој). — Тако је *рекао* апостол Павле... *ојисујући* (место: *и ојисује*) одмах затим како се сам обратио.

2. — Његова радња се догодила пре друге радње. Н.пр.: Али је Господ, пре него *идући* (м.: него што је *пошао*) драге воље да пострада и постави ову тајну, зарана *сиремио* народ да је прими. — *Ошвара се* друга књига Мојсијева излазак из Мисира оштро *забрањујући* (место: *која оштро забрањује*?) да се у њ не враћају.

3. — Партиципом прошлим казује се радња која се у исто време дешавала с другом. Н.пр.: Ја ову страшну муку *ошрџим* не *макнувши* се, нити *јаукнувши* (место: *не мичући се* нити *јаучући*, или: *а не макнем се* нити *јаукнем*). — Навали на мене с укором и псовком које ја све *поднесем* не *одговоривши* ниједне речи (место: *не одговарајући*, или: *а не одговорим*),

4. — Њиме се казује радња која је дуго трајала Н.пр.: Овај их *изведе учинивши* чудеса у земљи мисирској и у пустињи *за четрдесет година* (м.: *чинећи*, или: *пошто је чинио*).

5. — Њиме се казује радња која се десела после друге радње. Н.пр.: Стојша *легне* мало у хлад да се одмори *покривши* се по лицу једном од оне три мараме (м.: *и покрије се*). — Учини толико других беспослица да ни сад не могу на њих *помислићи* не *насмејавши се* (м.: *а да се не насмејем*) (све у Вука). — А он реп у шаке, а ногама у ледину, *сврашћивши се* (м. и *свраши се*) у најближи грм с пута. — Извади из торбице оглав те *да* Циганину *уйишавши* га (м. *давши* ... *уйиша* га). — Децу стане цика и вика од бабина страха, па сви побегоше у једну ћошу *зачејивши* дланима очи (м. *побегавши* ... *зачеје*) (све у Врчевића). — Како се власт још не беше утврдила и с тога народ још беше слаб, Манујило Комнен *уйошребити* то на своју корист *показавши* да у домаћим пословима српским може више од сваке друге власти (м. *уйошребивши* *показа* Даничић).

6. — Употребљава се партицип прошли од несвршених глагола. Н.пр.: *Идавши* (!) задуго почине под једним великим каменом (м.: пошто је задуго *ишао*). — *Ишавши* задуго дође у један царски двор. — Ови узалуд *чекавши* (м.; пошто *су* узалуд *чекали*) до пред зору једва *се измакну* натраг. — У Србији није хтео остати, него је отишао у Букуреш, *говоривши* да у Србију неће доћи да остане у њој без војске руске. (Вук). У старо време говораше ове речи вернима старешина кад би *сйраживши* (м.: пошто је *сйражио*) сву ноћ *угледао* зору на истоку. — Онде се (т. ј. у Мисиру) пустиници из далеких крајева *скуйљаху* у суботу *самоћовавши* (м.: пошто *су самоћовали*) пет дана. — Свети Василије који је много година *живео* у самоћи *учивши* (мјесто пошто је *учио*) дуго у Атини. — *Владавши* тридесет и седам година . . . *осйави* владу старијему сину својему. — Симеун Богопримац, који *чекавши* толико година и најпосле удостојивши се видети месију од радости повика (све у Даничића).

7. Вук понекад за пуну реченицу веже две скраћене, и то једну с једним а другу с другим партиципом, а требало би, јасноће ради, оставити пуну реченицу за себе, а међусобно везати оне скраћене растворивши једну од њих у пуну. Н.пр. *йреданивши* ту један дан *разгледајући* како стоји француска војска *узме* пут на десно (место: *йредани . . . разгледајући . . . и узме . . .*) — *Досадивши се* некој були *слушајући* сваки дан дервиша где виче: што год ко чини, све себи, *наумт* да му докаже да то није истина, (место: *досади се . . . слушајући . . . и науми*). -- Камо ти жена? *зайиша* ме моја мати *зачудивши се* врло *видећи* ме сама. (место: *зайиша ме . . . зачудивши се . . . кад ме види . . .*)

Иако су сви ови примери узети из Вука и Даничића, ја бих ипак, по своме језичком осећању, рекао да партиципи у њима нису употребљени у њихову правом значењу, дакле, погрешно. Даничић је употребу партиципа *научио*, а није је имао од рођења, али зашто то чини Вук, коме је значење партиципа било урођено? Ја не вјерујем да је у његово време (пре 130 година) овака употреба била у народном говору.

6. Старија употреба партиципа.

Некад се садашњи партицип употребљавао и у друкчијим конструкцијама које се сад као петрефакти чују у народним песмама и пословицама, али се данас такве конструкције више не употребљавају, јер је осећај за њих изгубљен, иако их има у Вука.

1 — Садашњи партицип као прирочни додатак именица. Н.пр. Зачу лелек и зачу кукање, стару мајку Јова *кукајући*, мајку „кукајућу“, данас би се рекло где кука Јова (кукати је употребљен као прелазни глагол као што чешће бива у нар. песама). — И погуби младу Јању *стерућ'* ложницу, Јању „стерућу“, данас би се рекло: док је стерала. — Нађе брата *плачући*, „плачућег“, где плаче. — Спахија потегне из пиштоља њега по сред среде, па оставивши га још *коирцајући се*, побегне у Немачку. — Виде и нас обоје сасвим будне и с прекрштеним ногама *седећи*, (Сва три примера у Вука).

2. — У место за субјекат партицип је везан за објекат. Н.пр. Лонац ћеш познати *звонећи*, а човека *говорећи*, т. ј. како звони, како говори, по звоњењу, по говору. — На то је налик и ово Вуково: Види се да је ово најпре речено *говорећи* зло за Турцима.

3. — Веже се и за датив који би у партиципској реченици, да је пуна, био субјекат. Н. пр. Али су *им* малаксале руке *сијекући* (док су сјекли) по Косову Турке. — Знам да *ши* се уморила рука *сијекући* под Острогом Турке. — Кржаве *им* сабље до балчака *сијекући* цареве солдате. — А за чалмом перјанице златне које *му* је султан даровао *сијекући* (што је секао) јадне Херцеговце. — Тако је и у овој мало необично стилизованој реченици: Иструну *ми* јаглуку и марама, у марами грожђе *односећи*, а јаглуком сузе *уширући*, —

Овакве конструкције су код Вука доста честе, и то са оба партиципа, а некад и са субјектом уз партицип. Н.пр. *Гацајући* тако преко снега почне *му* точити крв из носа. — Кад *му* се *идући* у Рим разбила лађа. — Каже се и за кокош: отрцала се, кад *јој* опане перје *лежећи* на јајима. — Јер *му* је сва глава била смечена *шукучи* се негда с неким Турцима. — Кад *му* је, *молећи се* за допуштење казала. — И тако *она* између народа *провлачећи се* и *бежећи* некако *јој* спадне папуча с десне ноге. — *Возећи човек* веслом пукне *му* гужва. — *Медведовић гледајући* у ручконошу, која је била крупна и здрава и лепа девојка, омили *му*. — А *Исус погледајући* на њ омиле *му*. — А *Ирод видевши* Исуса, би *му* мило. — *Ђаја-џаша дошавши* у Чачак *дође му* народ и донесе хране.

4. — Партицип се веже за пуну реченицу са другим субјектом. Н.пр.: Тако *они* тихо *говорећи*, *чедо* младо паде на земљицу. — Тако *они* тихо *говорећи*, пуче *пушка* из каурске војске.

Ову иначе у нар. песмама врло ретку конструкцију Вук нашироко употребљава, и то више с партиципом прошлим него са садашњим. Н.пр.: Кад сватови већ устану да пођу, онда на кућњем прагу простру струке, и *девојка клекнувши* на њих *ошац* јој даје добру молитву. — *Дошавши (они)* у двор царев — шта *ћеш да видиш*. — И тако онде *погодивши се (ми)* с њом *она скине* с руке своју плетивачу. — *Дошавши ја* својему старом пријатељу *он зайлака* од радости. — Србаља ту није било триста људи, а сад *ошавши* једна добра *шрећина* не остане их више од *двешта*. — Сад *изишавши ја* међу српске списатеље ево и „Данице“ међу читатеље (т.ј. *излази „Даница“*). — Краљ остане при себи, и *мешнучи* на њу руку *она се расшави* с дететом. — *Ја присшавши* радо на то *он дође* к мени у одређени дан са својим колима. — Тако барон *Шилинг врашавши се* к мени *изиђем* и *ја* из кола, те отидосмо. — *Не љуси* у немар дар који ти је дан по пророштву *мешнучи шарешине* народне руку на тебе. — *Дошавши сунце* на запад, видевши светлост вечерњу *ћевамо* оца и сина и светога духа (Даничић). — Тако *Грамашика изиђе* на свет не само *не Примивши* за труд око ње ни г. *Грим* ни *ја* ниједне крајцере, него још *хвалећи (ми)* Рајнера што је се примио. — Паметни отиде по свету, па *не враћајући се* за толико година, оде они луди да га тражи (Врчевић). — Сад се *развију љешке* и међусобна *пошеривања бацајући* кривицу један на другога. — Приповеда се како је у некаквој краљевини трајала кавга две године *кољући се* између себе народне старешине (Врчевић). — *Не будући присшаништи* згодно за зимовање *савешоваху многи* да се одвезу оданде. У словенском је овде употребљен апсолутни датив; не доброу же пристанищюу соуцоу (Дела ап. 27, 12). Тако би се у слов. казали и ови примери: *имајући Турци* над Србима таку власт и така права, наравно је да се *Срби морају* старати колико је могуће мање да се мешају с њима. — *Копајући* и *изгрћући* земљу кад ли — *засја му нешти* као да му све зраке сунчане у очи синусе. — Тако *љушујући (он)* једанпут *дуну* јаки *вештар*, те однесе галију бог зна куда. — И тако *Бошњаџи мислећи* да њих само зато бију што и Београдчићи беже уза њих, а *Београдчићи бежећи* сами за Бошњаџима *разбију* их *Срби* све. —

Сад је питање да ли ове старе конструкције треба оставити да о њима говори историска граматика, или их треба васкрсавати и уносити у књижевни језик. — Ја мислим да их не треба вас-

крсавати, јер ако би то било, и ако би се примери у § 5 огласили за добре, не би се могла поставити никаква правила за значење и употребу партиципа у данашњем језику, нити би било иједног случаја да се две реченице са разним субјектима не би могле једним или другим партиципом сажети у једну, а све то било би, но моме мишљењу, на штету јасноће израза, па и лепоте стила.

Љуб. Стојановић.